

Derleme Makalesi

Müzik yeteneğinde tersine difüzyon nasıl gerçekleşir? Türk müzik tarihinde İdil-Biret Yasası eksenli bakış

Hasan Said Tortop¹

Bağımsız Araştırmacı, Antalya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 21 Ekim 2021

Kabul: 11 Aralık 2021

Online Yayın: 30 Aralık 2021

Anahtar Kelimeler

İdil-Biret Yasası

Müzik yeteneği

Tersine difüzyon

Türk müzik tarihi

Üstün zekalılık

2822-3195 / © 2021 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından

yayınlanmakta olup, açık erişim,

CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Özet

Müzik yeteneği konusu cumhuriyetin ilk yıllarında İdil-Biret Yasası gibi uygulamalarla desteklenmeye çalışılmıştır. Bu yasal düzenleme üstün zekalılık konusuna doğrudan politik desteği gösteren bir örnektir. Yetenek ve üstün yetenek gelişimi konusunda çevresel faktörlerin etkisi argümanı ile yapılan bu tür uygulamalar, yetenek akışını Türkiye'ye nasıl yöneltir? Yetenek akışındaki difüzyon (çok fazla yeteneklilerin olduğu ya da yeteneğin desteklendiği ortamdan daha az yeteneklilerin olduğu ve yeteneğin desteklendiği ortama doğru akış) acaba nasıl tersine çevrilebilir? Sorularının yanıtlarına yönelik tartışma yaptım. Bu tartışmada Suna Kan ve İdil Biret ile yapılan bir araştırma verilerinden kodlar oluşturdum. Tersine difüzyon sağlanması ve müzik yeteneğinin Türkiye'de gelişmesi için etkenler arasında teşvikler, Türkiye ortamının çekici hale getirilmesi, katman ve statülü yapının, geçişken ve tabakasız hale gelişi gibi faktörleri ortaya attım. Türk müziğinin ve bu alandaki yeteneğin gelişimine yönelik modelin acilen oluşturulması gerektiğini öneriyorum.

Makaleye atıf için

Tortop, H.S. (2021). Müzik yeteneğinde tersine difüzyon nasıl gerçekleşir? Türk müzik tarihinde İdil-Biret Yasası eksenli bakış. *Türk Müziği*, 1(1), 1-4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10703386>

Giriş

Özel eğitim, özel eğitim ihtiyacı olan bireylere verilen eğitimidir. Özel gereksinimli birey ise normallerden farklılık gösteren bireylerdir (Feldhusen, 1993). Üstün zekalılar da bu grubun içinde değerlendirilmektedirler. Bu makalede konu edilen kişiler 10 yaşından önce üstün yeteneğin ortaya çıktığı prodigi kavramıyla açıklanan kişilerdir. Bu grubun içinde üstün zekalılığın yanında eşlik eden engel durumu da bulunmaktadır (Kısaç ve Tortop, 2016). İdil Biret'in yedi yaşında piyano alanında ve Suna Kan'ın oniki yaşında keman alanında 1948 yılında kabul edilen kanuna göre yurt dışında eğitim almak üzere bursla desteklenmesi sağlanmıştır. Kapsamı genişleyen bu yasa 1956 yılında 6660 sayılı "Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun" hayat bulmuştur.

"Fevkalade istidat" normalin üstünde yetenek demektir. Normalin üstünde yetenek, normallere sunulan imkanlarla eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Feldhusen tarafından yapılan sınıflandırmada 140 üstü IQ skoru için mentörlük, tutorluk gibi çocuğun yetenek alanındaki kişiyle birebir etkileşim olduğu öğretimsel yaklaşımlar uygulanır (Tortop, 2015).

Üstün Yeteneğe Yatırım Yapmaya Yönelik Tepkiler

Üstün zekalılar eğitiminde belli dönemlerde etkisi ve popülerliğini artırdığı görülmektedir. Bu dönemler politik etkiye çok maruz kalan dönemlerdir. Çoğu zaman ayrıcalıklı bir zümre (elitizm) görülmesi nedeniyle üstün zekalı bireylerin desteklenmesine yönelik tepkiler olmuştur. İdil-Biret Yasa'sının meclis görüşmeleri ile ilgili yazı okunduğunda bu

¹ Bağımsız Araştırmacı, Antalya, Türkiye. E-mail: hasansaidfen@gmail.com ORCID: 0000-0003-1504-4981

argümanın çalıştığı kolayca görülmektedir (Musiki Dergisi, 2022). Plucker, Burroughs, & Song, (2010) çalışmasında PISA, TIMMS gibi sınavlarda ülkelerin rankinglerinde normallere yapılacak eğitimsel yatırım ve politikaların zamanda mükemmellik boşluğunu daha da artırdığını ortaya atarak gelecek insan potansiyeline yönelik ihtiyacın karşılanması için üstün zekalıların eğitime yatırımın artırılmasını işaret etmiştir.

Yetenek Araştırmaları Ekseninde Ortamın Desteklenmesi

Müzik alanında dehaların desteklenmesi ile ortaya atılan yasal düzenlemenin gerekliliğine yönelik argümanları yetenek araştırmaları literatüründe görmek mümkündür. Bunlar; “çarpan etkisi”, “küçük göl büyük balık” sendrom ya da olgu açıklamaları şeklinde sunulmuştur (Sak, 2010). Tüm bu kuramlarda müzik yeteneğinin gelişimi için de yeteneği desteklediği, alanda uzmanların olduğu, yarışmanın yapılabildiği, ürünün sergilenerek değer görebildiği ortamların yeteneğin gelişiminde önemli çevresel faktörler olduğu söylenebilir (Tortop, 2015). Müzik yeteneğinin gelişmesinde bu kavramsal temellere dikkat edildiği söylenebilir. Bu makalede üzerinde durulması gereken konu ilgili yasanın kabulü esnasında meclis kayıtlarında da yer aldığı üzere “eğitimler-destekler sonrası” konusudur (Musiki Dergisi, 2022). Bu bursla müzik yeteneğinde zirveleşen kişi Türkiye’ye dönecek midir? Döndüğünde yeteneği destekleyici ortamı bulabilecek midir?

Tersine Difüzyonun Oluşturulması Durumu

Difüzyonun çok yoğun ortamdan az yoğun ortama maddelerin geçişi olduğunu biliyoruz. Aktif taşıma ise bunun tersidir. Difüzyon kendiliğinden oluşur ve enerji harcanmaz. Bir kolonyanın ele dökülmesi ile birlikte tüm odaya yayılması gibi. Dikkat edilirse üstün zekalıların hareketleri az yoğun ortamdan çok yoğun ortamdır. Tarihte yeteneklerin toplanması durumu hep böyle bir hareketle açıklanmıştır. Bir yandan da bu hareket maliyetli ve zordur. Ancak üstün zekalılar iç dinamikleri ve motivasyon yükseklikleri (Tortop 2015b) ile bu durumu başarırlar. Yetenek gelişiminde acaba yeteneklilerin çok olduğu ortamlardan yeteneklerin az olduğu ortamlara geçiş ve hareket sağlanabilir mi? İdil ve Suna’da olduğu gibi bu geri dönüşler otomatikleştirilebilir ya da kolaylaştırılabilir mi? Yeni tersine difüzyon olabilir mi? Bu durumun kolay olmadığı aşikardır.

Şekil 1. Yeteneğin ve Üstün Yeteneğin Akış Yönü

Şekilde açıklanan durum aynı zamanda oldukça kolay gerçekleşen bir süreçtir. Aynı difüzyon gibi. Ama bu durum difüzyon mekanizmasında olduğu gibi tersine bir difüzyondur. Yukarıda gösterilen denklemin tersine çevrilmesi hangi faktörlerden etkilenmektedir. Ortam II’ye yönelik faktörlere bakıldığında, Ortam II’deki yaşam şartlarının bozulması, yoğunluk, rekabet gibi faktörler bu ortamdan Ortam I’e geçişi sağlayabilir. Ya da Ortam II’de verilen eğitimde etik, ahlak ve bilgelik yüklü olması onları diğer insanlardan sorumlu hissetmelerini tetikleyebilir. Bunu kendi eksenimizden düşünerek incelemekte yarar bulunmaktadır. Yani Ortam I’e yetenek ve yeteneklilerin akışının yani tersine difüzyonun olmasını sağlayıcı faktörler neler olabilir? Suna Kan Yasası akışın başlaması sağlamış ve geri dönüş ile bunu başarmıştır. Ancak bu Ortam I kaynaklarıyla olan bir durumdur. Yine Ortam I eksenli olabilecek ama bu sefer Ortam II’den yetenek

akışını sağlayıcı önlemlere yoğunlaşabilir. Bu durum tarihte Hitler’de kaçan bilim insanlarının Türkiye’ye iltica etmeleri ve M.Kemal Atatürk’ün daveti ve 1933 üniversite reformunu da temellendiren bir örnek olabilir (Grothusen, 1981).

Teşvikler

Ortam I yasal düzenlemeleri ile yetenek akışını teşvik edecek önlemlerin alınmasını artırabilir. Bununla ilgili değişim programları ülkemizde de yapılmaktadır (AB projeleri, Mevlana ve Farabi değişim programları gibi).

Ortam I’de Çekicilik

Yeteneğin bol olduğu yerde rekabet fazladır ve üstün yetenekliler çabayı, mücadeleyi severler. Ancak bazı yetenek alanları rekabetin tek bir boyutta ölçümünde uzak olabilir. Müzik yeteneğinde bir çok boyutun olması, değerlendirmelerin statik ölçütlerle olmamaya başlaması bu durumu kolaylaştırabilir. Bunun yanında özsaygı, özbenlik gibi psikolojik faktörlerin devreye girmesi ile üstün yetenekliler daha az yeteneğin olduğu ortamları tercih edebilirler.

Ancak çok önemli bir başka sorun bulunmaktadır. O da ekoloji kuramındaki katmanları üstün zekalılar için çalışmaması ve işlevsiz oluşudur.

Katman ve Statülü Yapının, Geçişken ve Tabakasız Hale Gelişi

Bu durum da yetenek akışında tersine difüzyonu destekleyebilecek bir unsur olabilir. Artık yetenek rezervuarında tüm toplum, devlet, yakın çevre, uzak çevre gibi katmanlı yapı, üstün zekalılar için zaman ve mekanın kayıtsızlaşması (internet olanakları ile her yerde bulunabilme, farklı kaynaklarla geçmişi ve geleceği daha iyi analiz edebilme ve öngöründe bulunabilme) faktörleri ile geçerliğini yitirmiştir.

İdil Biret ve Suna Kan’ın Yetenek Eğitimde Yeteneğin İstihdamına Yönelik Görüşleri

Sezginsoy ve Güven’in (2010) yapmış olduğu araştırma tam da benim makalemin konusuna girmese de bazı şifreleri barındırmaktadır. Bu şifreleri dikkatle inceleyelim.

Şekil 2. Yetenekte tersine difüzyona ilişkin Suna Kan ve İdil Biret’in görüşlerinden çıkan kodlar

Araştırmamda, haklarında kanun çıkartılan iki dehanın görüşlerinden, üstün zekalıların özelliklerini dikkate alarak bakalım. İkisi de görüşmelerde yüksek sorumluluk bilincinde olduklarını ifade etmişler, aynı zamanda yılmazlıklarını, müzik kariyerlerini sonlandırmaya yönelik gelişmelerden nasıl sıyrıldıklarını, asla psikolojik danışmanlığa ihtiyaç duymadıklarını, yurt dışı deneyimin çocuğun yeteneğinin ölçüsünü anlaması ve kendini geliştirmesi açısından etkisini vurgulamışlardır (Sezginsoy ve Güven, 2010).

Bu görüşler ışığında, karakter eğitimlerinde etkili unsurların belirlenmesi, mücadelecı ve azimli tavırların desteklenmesi, gereksiz psikolojik danışmanlık hizmetleri yerine mentörlerle-ustalarla (bunlar yurt dışında da olabilir) desteklemenin yapılması, erken yaş unsurunun devreye alındığı şeklinde modeller oluşturulabilir.

Kaynaklar

- “Harika Çocuklar Yasası” hakkında TBMM 1948 görüşmelerinden bir kesit <http://www.musikidergisi.net/?p=2602>
- Feldhusen, J. F. (1993). Levels of giftedness. Handout presented in Certificate of Gifted Education at the University of New South Wales.
- Grothusen, K. D., (1981). 1933 Yılından Sonra Alman Bilim Adamlarının Türkiye’ye Göçü, Kemal Atatürk Döneminde Alman - Türk İlişkileri. *Belleten*, 45(180), 537-550. <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/1693/tur>

- Kısaç, B., & Tortop, H.S. (2016). Üstün yetenekliler eğitiminde farklı bir grup: savantlar, özellikleri, eğitimleri. *Journal of Gifted Education Research*, 4(2), 71-78.
- Plucker, J. A., Burroughs, N., & Song, R. (2010). Mind the (other) gap: The growing excellence gap in K-12 education. Indiana University: Center for evaluation and education policy.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekalılar, tanınmaları, eğitimleri*. Vize Yayıncılık: Ankara
- Sezginsoy, B. & Güven, E. (2010). Piyano ve Keman Alanında İki Harika Çocuk: İdil Biret-Suna Kan (Görüş ve Önerileri). *İlköğretim Online*, 9(1), 128-135
- Tortop, H.S. (2015a). A comparison of gifted and non-gifted students' self-regulation skills for science learning. *Journal for the Education Gifted Young Scientists*, 3(1), 42-57.
- Tortop, H.S. (2018). Üstün zekalılar eğitiminde farklılaştırılmış öğretim müfredat farklılaştırma modelleri. Genç Bilge

How does reverse diffusion take place in musical talent? İdil-Biret Law-based view in Turkish music history

Abstract

The subject of musical talent was tried to be supported by practices such as the İdil-Biret Law in the first years of the republic. This legislation is an example of direct political support for giftedness. How do such practices, made with the argument of the impact of environmental factors on talent and giftedness development, direct the talent flow to Turkey? How can the diffusion in the talent stream (flow from a highly talented or supportive environment to a less talented one and support talent) be reversed? I discussed the answers to their questions. In this discussion, I created codes from the data of research conducted with Suna Kan and İdil Biret. Among the factors for reverse diffusion and the development of musical talent in Turkey, I put forward factors such as incentives, making the Turkish environment attractive, and the transitional and unstratified structure of the layer and status structure. I suggest that a model for the development of Turkish music and talent in this field should be created urgently.

Keywords: İdil-Biret Law, musical talent, reverse diffusion, Turkish music history, giftedness